

M

Kivikautinen asuinpaikka Kaustisten pitäjässä, Hongiston ja Leppäniemen talojen mailla.

Kertomukseen kuuluu 1 kartta ja 3 valokuvaa (lev. 8973-76).

Käydessään elok. 1933 virkamatkalla Vetelissä näytettiin al-lekirjoittaneelle Vetelin museoon äskettäin saatu kampakeraminen saviastianpala, vähän asbestinsekaista savea, koristeina nuoremmalle varhaiskampakeramiikalle (I:2) ominaisia kampaleimavöitä (Vetelin M. 782). Palan oli löytänyt v. 1932 tai kev. 1933 maanvilj. Kalle Varila Kaustisten pitäjältä ja kylästä Perhonjoen itäpuolelta n.s. Kairalan niemeltä, n. 1 m:n syvyydestä maasta, Toivo Varilan uutisrakennuksen lattian alaista kellaria kaivettaessa. Lähistöltä oli löytynyt, läheltä maan pintaa, kuten luultiin, vanha liedenpaikka. Kyseessä oli siis ilmeisesti kampakeraminen kivikautinen asuinpaikka, toistaiseksi ensimmäinen tunnetuksi tullut Lapuan ja Raution välimaalta. Pidin tarpeellisena uhrata päivän sen tarkastukseen.

Löytöpaikka sijaitsee Kaustisten kirkolta n. $\frac{1}{2}$ penink. jokivartta ylöspäin, ja kuten jo mainittiin, Perhonjoen itäpuolella, n. 12 m korkean rantatörmän päällä. Joen itäpuolisesta hiekkakankaasta pistää tässä länteenpäin, lähelle jokea, hongikkoja kasvava niemeke (Kairalan niemi), johon pankinkamreeri Toivo Varila oli äskettäin, Järvelän talon n:rosta lohkaistulle maalle, rakennuttanut talonsa. Talolle on annettu nimeksi Hongisto. Saviastianpala löydettiin, minulle annettujen tietojen mukaan, viime vuonna, kaivettaessa talon asuinrakennuksen alista kellaria, rakennuksen länsiseinän keskikohdilta n. 2 m itäänpäin. Seinän kohdilta oli tavattu kiviä, joita epäiltiin tulisijaksi.

Sekä seinän vierustalle että kankaalle talon ympärillä kaivettiin useampia koekuoppia. Maaperä oli hienoa hiekkaa, joka humuskerroksen alla oli ruskeahkoa, paikoin kulttuurikerroksen näköistä. Luita ja hiiliä ei kuitenkaan löydetty, mutta sen sijaan kvartsi-iskoksia, niitäkin vain 2 kappaletta. Kellarista nostettua hiekkaa tarkastettaessa löytyi vielä pieni murunen samaa astiaa, kuin edellämainittu pala, jonka löytötiedot saatiin siten varmennetuiksi. Alussa mainittu syvyysmittaa koskeva tiedonanto osoittautui kuitenkin epävarmaksi.

Koekuoppia kaivettaessa ilmoitti eteläisen naapuritalon, Leppäniemen isäntä, että heidän maaltaan, n. 250 m Hongiston päärakennuksesta kaakkoon, oli hiekkaperäisestä peltomaasta löydetty kivinen kourutaltta, joka sittemmin oli hukkaan joutunut. Kävin ^{anna}apulaiseni, maanvilj. Santeri Torpan kanssa, löytökohtaa tarkastamassa. Koekuopat siinä eivät antaneet tuloksia, mutta tästä pohjoiseen päin oli kankaan laidassa, metsän sisässä pieniä hiekkakuoppia, joista useissa oli näkyvissä kivikautista kulttuurikerrosta. Maaperä oli täällä tuhkanhienoa hietaa. Kartallani näkyvän rajapyykin n:ro 3 länsi- ja lounaispuolella olevien hiekkakuoppien reunoista, osaksi Hongiston, osaksi Leppäniemen maalta, löysimme muutamia palaneita luumuruja, karkean saviastian sisäpintalohelman sekä parikymmentä kvartsi-iskosta. Kivikautisen asutuksen merkit olivat heikkoja mutta kuitenkin ilmeisiä. Vähäiset löydökset jätettiin, saviastianpalan täydennykseksi, Vetelin museoon.

Löytöpaikkojen likimainen korkeus yli meren pinnan saatiin määrättyksi korkeusmittauksella niiden alla olevasta Perhonjoen Juopperinkosken yläpuolisesta suvannosta. Veden korkeus suvannossa oli, vanhojen paikkakuntalaisten antaman tiedon mukaan, normaali ja alempana olevan "tammen" eli sulun vuoksi sama, kuin se oli ollut säännöllisesti viimeisen 40 - 50:n vuoden aikana. Main. suvannon korkeus on insin. R. Calamniuksen v. 1896-98 laatiman, tie- ja vesirakennusten hallituksessa säilytetyn jokiprofiilin mukaan 56,53 m yli meren pinnan. Tulokset korkeusmittauksestani ovat seuraavat (metreissä yli meren p.):

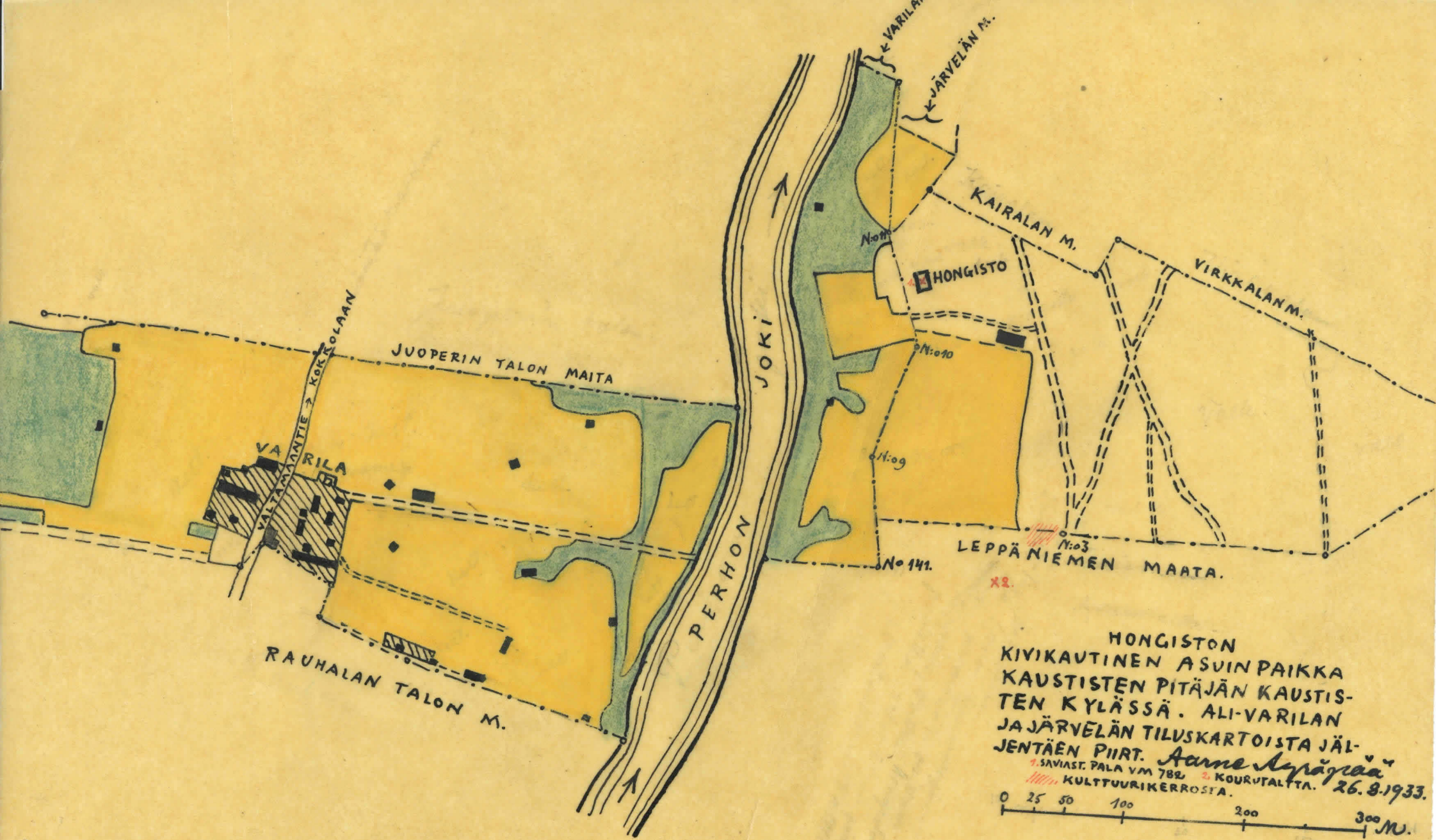
Kankaan pinta Hongiston päärakennuksen länsi- seinän keskikohdalla, lähinnä saviastianpalan löytö- paikkaa	70.10
Hongiston talon päärakennuksen eteisrapun kivi	70.38
Rajapyykin n:o 3 juuri	71.83
Alin kvartsipalojen löytökohta Leppäniemen talon puolella	71.24

Oletettavaa on, että asuinpaikka on niiltä ajoilta, jolloin meren pintaseudulla oli likimain 70 m:n korkeuskäyrän vaiheilla. Hongiston (eli Kairalan) niemi oli silloin mereen pistävänä niemekkeenä ja talon kaakkoispuolella olevat pellot loivakaarteisena meren lahtena sekä Hongiston ja Leppäniemen rajalla oleva hieta-kuoppa-alue tämän lahden rantahietikkona. Päätelmä on tehtävä ex analogia eteläisemmistä asuinpaikoista. Hongisto on nimittäin toistaiseksi ensimmäinen varhaiskampakeraminen asuinpaikka Keski-Pohjanmaalla, joten sen korkeusluvulle ei ole täältä vertauskohtia. Lähimpien tyypillisen kampakeramiikan aikuisten asuinpaikkojen (Lapuan Hämeenniemen ja Raution Kivimaan) korkeusluvut tukevat kuitenkin olettamustamme.

Asuinpaikan kohta on merkitty Vetelin myöhemmän rautakauden löytöpaikoista v. 1933 antamaani kertomukseen liitettyyn karttaan n:o 1.

Tutkimukset paikalla suoritettiin elokuun 26 p. 1933.

Aarne Arvola

HONGISTON
 KIVIKAUTINEN ASVINPAIKKA
 KAUSTISTEN PITÄJÄN KAUSTIS-
 TEN KYLÄSSÄ. ALI-VARILAN
 JAJÄRVELÄN TILUSKARTOISTA JÄL-
 JENTÄEN PIIRT. *Aarne Syrjämaa*
 1. SAVIEST. PALA VM 782 2. KOURUTALTTA. 26. 8. 1933.
 KULTTUURIKERROSTA.
 0 25 50 100 200 300 M.

Kaustinen, Hongiston kivikautionen
asuinpaikka.

lev. 8973

Kuva 1. Lounaasta, Perhonjoen länsipu-
lta nähtynä. Joen takana vasemmalla
Hongiston talo, taustalla oikealla näky-
vässä metsässä hiikkakuoppia,
joissa kulttuurikerrosta.

lev. 8974

Kuva 2. Hongiston talo itäkaakosta
läheltä Leppänientä; rakennusta
näkyy vähän hongikon sisältä.
Vasemmalla Perhonjoen laaksoa.

Kaurtinen, Hongiston kivikaution asuinpaikka.

lev. 8975-76

Kuva 3. Asuinpaikka (itä)knäkosta. Hongiston talo, jonka perustuksista löydettiin saviantianpaloja, v. osittamalla kahden. Oikealla näkyvän aidan takana metsässä hiikkakuoppia, joissa näkyi kulttuurikerrosta. Vasemmalla Perhonojen laaksoa.

Valok. Arne Äyräpää 26. 8. 1933.